

1 Johdanto

Tervetuloa lukemaan opettajan opasta! Teet tärkeää työtä Suomi-koulun opettajana, ja on hienoa, että haluat saada lisää tietoa tästä oppaasta. Oppaan tarkoituksena on auttaa ja tukea niin uusien kuin jo pidemmänkin aikaa Suomi-kouluissa työskennelleiden opettajien työtä esittelemällä erilaisia toimintaympäristöjä, antamalla tietoa ja vinkkejä oman työn kehittämiseen sekä nostamalla esiin työhön liittyviä haasteita ja niiden ratkaisuja. Oppaassa esitellään opetussuunnitelmasuosituksen pohjalta laadittuja tuntisuunnitelma-esimerkkejä moninaisten aiheiden käsittelyyn niin lähi- kuin etäopetuksessakin. Lisäksi mukana on kolmelle eri taitotasolle eriytettyjä harjoituksia ja erilaisia vinkkejä ja menetelmiä oppilaiden arviointiin. Oppaan liitteenä oleva *Uuden opettajan ja sijaisen ABC* on tarkoitettu uusien opettajien ja sijaisten perehdyttämisen apuvälineeksi.

Opas on koottu helppoon ja käyttäjäystävälliseen muotoon, jossa jokaisen otsikon alla on sekä tietoa että käytännönläheisiä toimintavinkkejä. Samasta yhteydestä löydät myös linkit asiaa muualla käsitteleviin sivustoihin tai toisiin oppaisiin. Jos linkki ei toimi, kokeile hakua tai VPN-yhteyttä.

1.1 Mikä Suomi-koulu on?

Suomi-kouluilla tarkoitetaan Suomen ulkopuolella toimivia, yleensä yhdistyspohjaisia niin sanottuja kolmannen sektorin järjestämiä kielikouluja, joissa ulkосуomalaislapsille ja -nuorille tarjotaan täydentävää suomen tai ruotsin kielen opetusta ja perehdytetään heitä suomalaiseen kulttuuriin. Täydentävällä opetuksella tarkoitetaan varsinaisen kouluopetuksen lisäksi annettavaa opetusta. Käytämme jatkossa Suomi-koulun opetukseen osallistuvista lapsista ja nuorista sanaa *oppija*. Käytämme *oppija*-sanaa erityisesti, kun lapsia ja nuoria ei ole tarpeen erotella eri ikäryhmiin.

Suomi-koulujen toiminta on Suomen opetusviranomaisten tukemaa, ja koulujen käytössä on Suomen virallisen koulujärjestelmän opetussuunnitelmaa myötäilevä opetussuunnitelmasuositus. Opetusministeriön aloitteesta vuonna 2006 perustettu Suomi-koulujen tuki ry tarjoaa pedagogista tukea muun muassa oppimateriaaleihin ja opettajien koulutukseen.

Enemmistö Suomi-koulujen oppilaista on ulkomailla vakituisesti asuvia kaksikielisiä tai monikielisiä lapsia ja nuoria. Osa heistä puhuu äidinkielenään pelkästään suomea. Lukuvuonna 2025–2026 avustuksen piirissä olevia Suomi-kouluja toimii 27 maassa ja kouluja on yhteensä 110. Näissä kouluissa on oppilaina yhteensä 3675 3–18-vuotiasta lasta ja nuorta. Lisäksi joissain kouluissa voi olla aikuisopiskelija- ja tenavaryhmiä. Maailmalla olevien Suomi-koulujen koko vaihtelee pienistä muutaman kymmenen oppilaan kouluista yli sadan oppilaan kouluihin. Eniten on alle 40 oppilaan kouluja.

Suomi-kouluun voidaan ottaa oppilaisiksi lapsia ja nuoria, joilla on olemassa oleva suhde Suomeen tai suomalaisiin ja jotka ovat halukkaita oppimaan suomen kieltä ja suomalaista kulttuuria. Suomen kielen lisäksi keskeinen käsite tässä oppaassa on kulttuuri, joka käsitetään laajasti. Kieli ja kulttuuri ovat kiinteästi toisiinsa limittyneitä inhimillisen toiminnan alueita. Tässä oppaassa kulttuuri ymmärretään tavaksi elää, ja niin sanottu korkeakulttuuri on pieni osa kulttuurista kokonaisuutta. Kulttuuriin ajatellaan kuuluvan arvot, uskomukset, toimintatavat ja traditiot, jotka jaetaan toisten kanssa. Kulttuuri on siis kollektiivinen ja opittu. Kulttuurit ovat luonteeltaan dynaamisia, jatkuvasti muuttuvia arvoja ja perinteitä sekä sosiaalisia ja poliittisia yhdistelmiä erilaisista tavoista elää.

Suomi-koulussa käsitellään suomalaista kulttuuria, joka sekään ei ole pysyvä tai kaikkien suomalaisten jakama. Suomalainen kulttuuri on monimuotoinen ja muuttuva, ja siihen sisältyy monia alakulttuureita. Kuitenkaan suomalaisiksi määritellyt ilmiöt eivät poikkea toisistaan mielivaltaisesti, vaan jokainen suomalaiseksi itsensä tunteva jakaa joitakin suomalaisiksi määrittelemiään ilmiöitä toisen suomalaisen kanssa: asioita ei tarvitse selittää tai perustella toiselle. Suomi-koulun opetuksessa otetaan huomioon suomalaisen kulttuurin muutos unohtamatta kuitenkaan perinteitä.

Suomalaiseksi käsittämämme kulttuuri on muotoutunut aikojen kuluessa erilaisista aineksista, mutta se on saanut tunnustuksellisia vaikutteita kristinuskosta, erityisesti evankelisluterilaisuudesta. Monet suomalaiset juhlaperinteet – esimerkiksi tontut tai vuotuisjuhlien ajankohdat – ovat esikristillistä perua, mutta ne ovat saaneet kristinuskosta uudenlaista sisältöä. Suomi-koulun opetukseen osallistuvien perheiden maailmankatsomukselliset käsitykset ja elämäntattomukset voivat poiketa kristillisistä käsityksistä. Ne voivat olla sekulaarisia, kuten humanistiset tai ekologiset katsomukset, tai uskonnottomia, kuten ateismi. Tämä tulee huomioida opetuksessa. Tästä huolimatta Suomi-koulun opetukseen kuuluvat myös ne kulttuurin osa-alueet, joissa on uskonnollisia piirteitä. Opetuksessa on tärkeää huomioida, että niitä ei esitetä ainoina totuuksina – voit muotoilla asian esimerkiksi sanomalla ”Kristityt uskovat, että...”. Samoin on suotavaa tutustua mahdollisuuksien mukaan perheiden erilaisiin katsomuksiin avoimesti ja kunnioittavasti.

Suomi-koulut vaihtelevat harvakseltaan kokoontuvista kerhomaisista yhteisöistä säännöllisesti kerran viikossa – yleensä kahden tunnin ajan – opetusta tarjoaviin kielikouluihin. Opetussuunnitelmasuositus ei sido koulujen toimintaa, ja jokainen koulu voi järjestää opetuksensa toimintansa tarpeita vastaavasti. Yleensä oppilaat on jaettu useisiin eri ryhmiin iän tai kielitaidon mukaan, mutta pienimmissä kouluissa tämä ei ole vähäisen oppilasmäärän vuoksi aina mahdollista. Joissakin Suomi-kouluissa tehdään yhteistyötä etäkoulu Kulkurin kanssa. Lisäksi on oppilasryhmiä, jotka suorittavat esimerkiksi kansainvälisessä koulussa suomen kielen IB-tutkintoa tai valmistautuvat yleisen kielitutkinnon (YKI) kokeeseen. Useimmiten oppilaat saavat lukuvuosittain todistuksen kielitaitonsa edistymisestä, ja maan käytännön mukaan tämä arvosana tai maininta osallistumisesta oman äidinkielen opetukseen on mahdollista liittää oppilaan varsinaisen koulun todistukseen.

Suomi-koulujen toimintaa rahoitetaan koulujen keräämien lukuvuosimaksujen, lahjoitusten ja koulujen itsenäisesti tekemän varainhankinnan avulla. Joissakin maissa, kuten Sveitsissä tai Kanadassa, Suomi-koulut voivat saada rahallista tukea sijaintimaan kouluviranomaisilta.

Näiden lisäksi Suomi-koulut voivat saada Suomesta toimintansa tueksi Suomi-kouluavustusta. Suomi-Seura ry jakaa avustukset Suomi-kouluille Opetushallituksen vuosittain myöntämästä määrärahasta. Suomi-kouluavustus myönnetään kerran vuodessa, lukuvuodeksi kerrallaan. Suomi-koulu ei voi kattaa kaikkia kulujaan Suomi-kouluavustuksella, vaan koululla tulee olla myös omaa varainhankintaa. Avustukseen oikeutettu Suomi-koulu on vapaa-ajalla toimiva, täydentävää suomen kielen ja kulttuurin opetusta antava kielikoulu, jossa on vähintään kuusi 0-18 -vuotiasta oppilasta, vähintään kolmesta eri perheestä. Mukaan oppilasmäärään voi laskea oppilaan, joka on lukuvuoden alkaessa 18-vuotias. Tarkemmat avustuksen myöntökriteerit ja hakuohjeet löytyvät Suomi-Seuran kotisivuilta:
[Suomi-kouluavustus - Suomi-Seura](#)

Vanhimmat säännöllistä opetusta antaneet suomen kielen koulut perustettiin siirtolaisuuden myötä Yhdysvaltoihin ja Kanadaan jo 1950–60-luvuilla. Tämän jälkeen 1970-luvulla Suomi-koulutoiminta alkoi nopeasti yleistyä muuallakin. 1970-luvulta lähtien Suomen valtio on tukenut taloudellisesti Suomi-kouluja. Euroopan ensimmäinen Suomi-koulu, Lontoon lauantaikoulu, perustettiin vuonna 1972. Tämän jälkeen perustettiin lukuisia Suomi-kouluja Iso-Britanniaan ja Saksaan sekä Ranskaan Pariisiin keskiviikkokoulu. Monet näistä kouluista toimivat yhä.

1.2 Opetussuunnitelmasuositus ja sen käyttö opetuksessa

Opetushallitus on julkaissut vuonna 2015 opetussuunnitelmasuosituksen Suomi-kouluille. Suosituksen tarkoituksena on tukea Suomi-kouluja opetuksen tavoitteiden asettamisessa, sisältöjen valinnassa ja oppilaiden arvioinnissa. Suomi-kouluja kannustetaan laatimaan suosituksen pohjalta omat koulukohdattaiset opetussuunnitelmansa, joissa otetaan huomioon paikalliset olosuhteet ja erityispiirteet. Koulun omassa opetussuunnitelmassa kuvataan toimintaperiaatteet ja käytänteet, joilla pyritään täyttämään Suomi-koulujen perustehtävää eli tukemaan ja vahvistamaan ulkomailla asuvien lasten ja nuorten suomen kielen taitoa ja lisäämään heidän suomalaisen kulttuurin tuntemustaan.

Koulun omassa opetussuunnitelmassa tuodaan esiin

- opetuksen tehtävä ja arvoperusta
- kasvatuksen ja opetuksen tavoitteet
- toimintaympäristö ja paikalliset olosuhteet
- opetusjärjestelyt
- yhteistyö kotien ja muiden tahojen kanssa
- oppimisen ohjaamisen keinoja
- oppimiskokonaisuuksien tavoitteet ja keskeiset sisällöt
- oppimisen ja osaamisen arviointi
- palautteen antaminen.

Koulun opetussuunnitelmaan voidaan sisällyttää myös opetuksen ja muun toiminnan arviointia.

Suomi-koulut toimivat hyvin erilaisissa ympäristöissä, ja niiden oppilaat perheineen muodostavat monivivahteisen asiakaskunnan. Koulukohtaisilla suunnitelmilla turvataan parhaiten tarkoituksenmukaisen opetuksen järjestäminen eri-ikäisille ja kielitaustaltaan erilaisille oppijoille. Toimivan ja lasten etua parhaiten turvaavan opetussuunnitelman pitäisi syntyä yhteistyössä opetuksen järjestäjän, opettajien, oppilaiden ja vanhempien tai muiden huoltajien kanssa. Näin pystytään ottamaan huomioon kaikkien osapuolien toiveita ja tarpeita. Jo ennen virallista opetussuunnitelmasuosittelusta monissa kouluissa on ollut käytössä oma opetussuunnitelma, jota on päivitetty ja täydennetty tarpeen ja tilanteen mukaan. Opetussuunnitelma ohjaa myös koulun vuosi- tai toimintasuunnitelman laadintaa ja toteuttamista. Suomi-koulujen tuki ry:n nettisivuilla on lista toimivista Suomi-kouluista, ja osa kouluista on julkaissut opetussuunnitelmansa myös verkossa.

Opetussuunnitelmasuosittelussa on annettu konkreettisia ohjeita opetuksen järjestämiseen sekä oppilaan tukemiseen ja ohjaukseen. Lisäksi on määritelty opetuksen tavoitteita ja keskeisiä aiheita eri-ikäisille oppijoille erilaisten oppimiskokonaisuuksien toteuttamiseen. Tämän oppaan luvussa 5 on konkreettisia esimerkkejä eri aihealueista ja teemoista.

Suomi-koulussa oppija nähdään aktiivisena toimijana, joka oppii vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Aiemmin omaksuttu antaa pohjaa uuden oppimiselle, ja oppijaa tuetaan liittämään uudet asiat ja käsitteet aiemmin opittuun sekä aikaisempiin käsityksiinsä ja kokemuksiinsa. Myös oppijan kielitietoisuutta ja kulttuurisen identiteetin monikerroksisuutta pyritään vahvistamaan. Vanhempien rooli lapsen monikielisyyskasvatuksessa on ensiarvoisen tärkeä, joten Suomi-kouluissa tuetaan vanhempia heidän kasvatustehtävässään antamalla esimerkkejä ja toimintavihjeitä kielten oppimisen helpottamiseen. Esimerkiksi PEaCH-projektissa (<https://bilingualfamily.org/materials/guide-for-parents/>) on tuotettu kaksi- ja monikie-lisyyttä tukevaa materiaalia vanhempien käyttöön. Myös jotkut ammattikor-keakoulut (esim. Lähteenmäki, 2022), Niilo Mäki Instituutti (2022) ja yliopistot ovat julkaisseet oppaita, joissa ohjataan vanhempia monikielisen lapsen tuke-misessa.

Suomi-koulun ja etäkoulu Kulkurin yhteistyönä on joissakin Suomi-kouluissa suoritettu pääasiassa suomen kielen ja kirjallisuuden opintoja suomalaisen perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan. Kulkurin oppimateriaalit ovat nykyään suureksi osaksi digikirjoja, ja opiskelu edellyttää, että oppijalla on tukihenkilö – vanhempi tai esimerkiksi Suomi-koulun opettaja – joka perehtyy yhdessä hänen kanssaan joko yksittäisiin kursseihin tai koko vuosiluokan oppimäärään. Esimerkiksi suomi toisena kielenä -materiaalit voivat sopia hyvin suomikoululaisen käyttöön, jos lapsen koulukielenä on jokin muu kieli kuin suomi.

1.3 Opettajan voimavarat ja työssä jaksaminen

Monille meistä Suomi-koulussa opettaminen on sydämen asia. Rakkaus omaa kieltä ja kulttuuria kohtaan ja niiden välittäminen eteenpäin koetaan tärkeiksi, ja siksi monet ulkomailla tilapäisesti tai pysyvästi asuvat ulkosuomalaiset ryhty-vät Suomi-koulun opettajiksi. Joskus opettajan rooliin, oppituntien valmisteluun

ja opettamiseen halutaan panostaa – aikaa ja vaivoja säästelemättä. Jos opettaja kokee opetustyön oman arkensa keskeiseksi sisällöksi ja tuntee olevansa velvoitettu siirtämään kieltään ja kulttuuriperintöään eteenpäin, suhde vapaaehtoistyöhön voi helposti muuttua ylikorostuneeksi ja stressaavaksi.

Opettajat voivat omistautua opetustyölle eri tavoin ja käyttää siihen vaihtelevasti aikaa, mikä saattaa aiheuttaa ristiriitoja kollegoiden välille. Joillekin opettajille Suomi-koulutyö voi olla asuinmaassa ainoa kontakti työelämään, ja panostus omien lasten suomen kielen oppimiseen opettajan roolin ohella voi saada vääristyneet mittasuhteet. Ajan mittaan nämä opettajat saattavat uupua, kyllästyä työhönsä ja kokea, että he ovat ainoita, jotka panostavat riittävästi koulun opetukseen ja toimintaan. Jotta ristiriidoilta vältyttäisiin, koulun johtokunnan olisi hyvä määritellä selkeästi opettamiseen ja muuhun yhteisön toimintaan käytettävä aika ja työmäärä.

Vinkki 1: Tunnista omat voimavarasi ja pidä huolta työssä jaksamisesta! Työn määrän rajaaminen ja omien voimavarojen tunnistaminen on tärkeää. Suurinkaan innostus tai sisäinen motivaatio eivät pitkällä aikavälillä riitä korvaamaan työhön käytettyjä resursseja, jos työ ja työyhteisö eivät itsessään tue jaksamista.

Opettajan omaan jaksamiseen ja motivaatioon vaikuttavat useat eri tekijät kuten persoonallisuus ja elämäntilanne, käytettävissä olevat voimavarat ja resurssit, sisäinen ja ulkoinen motivaatio, työyhteisöltä ja työnjohdolta saatu tuki ja palaute, arvostus opettajan ammattia kohtaan, oppimisympäristön helppous sekä avoin keskustelukulttuuri.

Vinkki 2: Älä yritä tehdä kaikkea yksin! Kenenkään ei tule ottaa hoitaakseen enempää tehtävää kuin minkä omat voimavarat ja ajankäyttö sallivat. Jos tuntuu, että tehtäviä on liikaa, kannattaa keskustella koulu-yhteisön jäsenten ja hallinnon kanssa niiden jakamisesta.

Vinkki 3: Nosta jaksamisen haasteet esille! Jos oppilasryhmän haasteet ja opetuksen järjestäminen keskenään hyvin erilaisille oppijoille tuntuvat ylivoimaisilta, asiasta kannattaa keskustella avoimesti koulun johdon ja työyhteisön kanssa. On mietittävä yhdessä, miten tilannetta voidaan parantaa kaikille suotuisammaksi.

Voimavarat saattavat hiipua, jos tunteja on opettajan resursseihin nähden liikaa tai liian usein. Lisäksi vaativat eritasoiset oppilasryhmät, opetuksen eriyttäminen ja haastavat oppilaat saattavat verottaa opettajien voimia. Näistä syistä tuntien valmisteluun kuluu enemmän aikaa kuin mihin omat resurssit riittävät: moni voi kokea epäonnistuneensa opettajana ja tuntea riittämättömyyttä. Kun työn mielekkyys ja käsitys omasta selviytymisestä katoavat, vaarana ovat stressi ja työuupumus. Ilon ja dynaamisuuden tilalle tulevat kyyniset ajatukset ja turhautuminen niin opetukseen kuin kouluyhteisöönkin. Suomi-koulussa opettaminen on usein pienehköllä korvauksella toteutettavaa vapaaehtoistyötä. Siksi myöskään rahallinen korvaus ei pitkällä aikavälillä riitä kompensoimaan opetukseen ja sen valmisteluun ja omaan kouluttautumiseen käytettyä aikaa.

Vinkki 4: Tee näkymättömästä työstä näkyvää! Kirjaa muistiin Suomi-koulun toimintaan käyttämäsi vapaaehtoistytunnit. Ne näyttävät konkreettisesti, kuinka paljon aikaa ja vaivaa koulun toiminnan ylläpitäminen vaatii.

Maailmalla olevat Suomi-koulut ovat erikokoisia ja toimivat eri tavoin. Joissain kouluissa on työyhteisön lisäksi auttamassa myös vapaaehtoisia vanhempia, mutta toisissa kouluissa opettaja toimii lähes yksinään hoitaen opetustyön ohella koulun hallinnon ja muut juoksevat asiat. Tämä työ on niin sanottua näkymätöntä työtä, eikä yhdistyksen jäsenille ja vanhemmille tule edes välttämättä mieleen, kuinka paljon työtunteja opettajalle kertyy vuoden mittaan aivan muusta kuin opetustyöstä.

Kun tuot avoimesti esille lisätyövoiman tarpeen, on helpompaa kannustaa vanhempia ja muita jäseniä osallistumaan ja ottamaan vastuuta koulun toiminnasta. Jäsenten motivointi mukaan toimintaan on valitettavasti usein työlästä ja turhauttavaa, mutta on välttämätöntä, että työmäärä jaetaan yhteisön jäsenten kesken. Tällöin kenellekään ei tule liikaa tehtävää ja innostus vapaaehtoistyöhön säilyy. On tärkeää, että kaikki Suomi-koulun jäsenet kokevat olevansa osa yhteisöä eivätkä vain tehtäviin nimettyjä suorittajia. Hallinto-oppaan luvusta *Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo* löytyy lisää luettavaa:

[Suomi-koulujen hallinto-opas](#)

Vinkki 5: Verkostoidu! Vuorovaikutus ja keskustelu oman työyhteisön ja eri maissa toimivien kollegoiden ja viiteryhmien kanssa parantaa työhyvinvointia ja lisää opettajan ammatillisia voimavaroja ja motivaatiota. Sosiaalisessa mediassa kuten Facebookin Suomi-koulujen opettajien ryhmissä voi jakaa omia tuntemuksiaan ja kokemuksiaan ja saada vertaistukea.

Verkostoitumisen lisäksi työyhteisöltä, oppilailta ja heidän vanhemmiltaan saatu positiivinen ja rakentava palaute tukee opettajan ammatillista minäkuvaa ja kehittymistä. Tunne oman elämän hallinnasta on tärkeää hyvinvoinnille ja opettajana kehittymiselle.

Vinkki 6: Osallistu tarjolla oleviin koulutuksiin! Oman ammattitaidon ylläpitäminen auttaa opettajaa kokemaan työn mielekkäänä ja tuo uusia ideoita tuntien valmisteluun ja tuoreisiin oppimateriaaleihin. Suomi-koulujen tuki ry järjestää yhteistyössä Suomi-Seuran ja Opetushallituksen kanssa Suomessa vuosittaiset koulutuspäivät. Lisäksi on mahdollista osallistua maakohtaisiin Suomi-koulujen koulutuksiin. Jos lähistölläsi ei ole tarjolla koulutuspäiviä, mieti, voisiko koulunne järjestää sellaiset. Suomi-Seuralta voi anoa koulutuspäivien järjestämiseen apurahaa, joka kattaa pääsääntöisesti niistä koituvat kulut. Ole apurahan anomiseksi yhteydessä suoraan Suomi-Seuraan.